

No blame

*Volgens minister Ter Horst kan de politie aan gezag winnen door meer bonnen uit te schrijven: het opleggen van straffen is naar haar oordeel een begunstigende voorwaarde voor de handhaving van het staatsgezag (De Telegraaf 16/11/2009).¹ Als we dat op leraren toepassen, wat bedoelt ze dan precies? Zullen leraren aan gezag winnen als ze tot uitgangspunt nemen dat **elke overtreding** van de schoolregels bestraft moet worden? Of moeten ze slechts bevorderen dat **grove** overtredingen tot sancties leiden? Of zijn alleen **verwijtbare** overtredingen strafwaardig? Of alleen overtredingen waarmee de dader zichzelf of anderen **ernstige schade** berokkent of aan serieuze risico's blootstelt?*

*In elk geval bedoelt Guusje ter Horst dat gezagsdragers (leraren) die gerespecteerd willen worden, er verstandig aan doen gebruik te maken van hun bevoegdheid ongehoorzame 'onderdanen' (leerlingen) te straffen en leed toe te brengen. Ik moest daaraan denken toen de Daily Telegraph (25/11/2009) verslag deed van de Britse discussie over **nablijven**.² Tot nu toe is het wettelijk verboden zo'n straf op dezelfde dag ten uitvoer te brengen. Maar de Tory-oppositie wil een likopstukbeleid. Daarmee worden ouders en kinderen weliswaar met nijpende planningsproblemen opgezadeld, maar volgens de Tories draagt dit bijkomende ongemak aan de beoogde vergelding bij. Vanmiddag geen gitaarles dus.*

Volgens mij doet de benadering à la Ter Horst, met haar blinde behoefte aan vergelding, afbreuk aan het gezag van de school. Want hedendaagse leerlingen en ouders beschouwen de school niet als een Totale Institutie die de jeugd moet disciplineren. De moderne school is een doelorganisatie, waarvan verwacht wordt dat zij haar handelen kan legitimeren op basis van de gestelde onderwijs- en vormingsdoelen. Waar die legitimering ontbreekt, verspeelt de school haar gezag bij de leerlingen.

Ik begon mijn verhaal met het staatsgezag, maar vervolgens maakte ik de sprong naar het gezag van leraren. Dat gezag berust op hun vertrouwensrelatie met de leerlingen en hun ouders. Leerlingen menen erop te mogen vertrouwen dat de leraar hen naar beste kunnen bijstaat om de gestelde onderwijs- en vormingsdoelen te bereiken. De school, het collectief van leraren, draagt daaraan tevens bij door een veilig leerklimaat te scheppen. Laats kwam ik op de website van het *Centrum School en Veiligheid* terecht, waar een pagina gewijd is aan de **NoBlame-aanpak**.³ Als je pesten wil bestrijden, moet je niet zozeer de schuldige bij de kraag vatten en bestraffen. Een betere aanpak is effectieve maatregelen te zoeken om het desbetreffende pestprobleem op te lossen. Ook in andere maatschappelijke sectoren wordt deze aanpak met succes gehanteerd. Bijvoorbeeld, als je het risico op kunstfouten wil terugdringen, moet je medische missers niet te snel bestraffen, want daarmee blokkeer je juist de leerprocessen die nodig zijn voor kwaliteitsverbetering.⁴ In het domein van de persoonlijke groei klinken eveneens geluiden ten gunste van een levenshouding die geworteld is in de NoBlame-filosofie: ook al hanteer je als uitgangspunt dat iemand verantwoordelijk kan worden gesteld voor z'n daden, dan nog schiet je er gewoonlijk weinig mee op hem verwijten te maken, de schuld bij hem te leggen of zijn misstappen te vergelden.⁵

Zou men de NoBlame-aanpak ook elders in het onderwijs kunnen toepassen, dus buiten de bestrijding van pestgedrag? Jan Ruigrok en Hans Oostrik denken aan beteugeling van de schoolse neiging om straf op te leggen. In plaats van het strafrecht bepleiten zij het **herstelrecht**: leg leerlingen de verplichting op om de berokkende schade te herstellen.⁶ Vaak gaat het bij de overtreding van schoolregels om schade die aan medeleerlingen of aan een leraar of aan de school is toegebracht.⁷ Maar minstens even vaak gaat het om overtredingen waarbij leerlingen *zichzelf* schade hebben berokkend: door te laat te komen, hun boeken te vergeten, niet op te letten, de les te verstoren, te spijbelen, hun huiswerk niet te maken, onttrekken leerlingen zich aan hun schooltaken. Volgens de benadering van Ter Horst moeten zij dan gestraft worden, bijvoorbeeld door nablijven en strafregels schrijven. Vanuit de herstelrechtelijke NoBlame-aanpak worden leerlingen liever niet met verwijten en strafmaatregelen geconfronteerd, maar met de verplichting de gemiste of verzuimde schooltaken in te halen. Als hun vrije tijd wordt ontnomen is dat niet voor straf, maar om de opgelopen achterstand in te halen.

Een school die bij de handhaving van haar schoolregels de strafrechtelijke (tuchtrechtelijke) benadering voorop stelt, ondermijnt haar eigen gezag jegens de leerlingen en hun ouders. Als moderne doelorganisatie zou de school de voorkeur moeten geven aan een herstelrechtelijke benadering, waarin maatregelen gelegitimeerd worden vanuit de onderwijs- en vormingsdoelen waar zij voor staat. En waarin de nakoming van buitenschoolse verplichtingen (zoals die gitaarles) niet onnodig gefrustreerd wordt.

Wes Holleman
weblog onderwijs 10-12-2009
<http://www.onderwijsethiek.nl>

>>> Eindnoten >>>

-
- ¹ http://www.telegraaf.nl/binnenland/5337654/___Ter_Horst___Meer_bonnen___meer_gezag___html.
  - ² <http://www.telegraph.co.uk/education/6655368/Tory-plans-for-no-notice-school-detentions.html>.
  - ³ [http://www.schoolveiligheid.nl/aps/School+en+Veiligheid/agressie+geweld+en+pesten/Pesten/>+Scholingsaanbod+docenten+>+No+Blame-aanpak+\(12/7/2009\)](http://www.schoolveiligheid.nl/aps/School+en+Veiligheid/agressie+geweld+en+pesten/Pesten/>+Scholingsaanbod+docenten+>+No+Blame-aanpak+(12/7/2009)).
  - ⁴ http://www.hopkinsmedicine.org/Press_releases/2009/09_30b_09.html (30/9/2009).
  - ⁵ <http://ipower.ning.com/forum/topics/adopting-a-philosophy-of-no> (8/11/2009).
  - ⁶ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=173>; <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=512>.
  - ⁷ Het Franse onderwijs kent in dit verband ook een bijzondere vorm van herstelrecht: van de leerling kan worden verlangd een excuusbrief te schrijven (<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=451>).